

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ नाशिक

शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

बी. एड. शिक्षणक्रम राज्यस्थरीय लेखक कार्यशाळा : १५/०९/२०१७

विषय : वाचन आणि विमर्षण

१) बी. एड. शिक्षणक्रमातील (P-80) 'वाचन आणि विमर्षण' या विषयाच्या पुर्नरचनेसंदर्भात राज्यस्तरीय लेखक कार्यशाळा १५ सप्टेंबर २०१७ रोजी सकाळी ११.०० ते ०५.०० या कालावधीत विद्यापीठ मुख्यालय 'संगणक हॉल' येथे आयोजित करण्यात आली होती.

या कार्यशाळेस पुढील तज्ज्ञ उपस्थित होते.

• डॉ. संजीवनी महाले	—	प्र. संचालक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा
• डॉ. कविता साळुंके	-	समन्वयक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा
• डॉ. वाळके एस. बी.	-	नाशिक (९४२२७४६२५८)
• डॉ. गणेश चव्हाण	-	मुंबई (९८६०१३१२३१)
• श्रीमती. विसपुते डी.	-	नाशिक
• मीना कुटे	-	मुंबई (९२२६४८४३१७)
• डॉ. महेश कोलतमे	-	मुंबई
• श्री. प्रवीण काळे	-	मुंबई (९३२५७१०४४३)
• डॉ. सोनुने एस. एस.	-	शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा
• कल्पना साळुंके	-	रिसर्च स्कॉलर (९४२१५६१७८०)
• श्री. सचिन पोरे	-	रिसर्च स्कॉलर (९०२१२४४५७७)
• श्रीमती ज्योती लष्करी	-	रिसर्च स्कॉलर

२) सदर सभेत प्रथमतः उपस्थितांचे स्वागत करून परस्पर परिचय करण्यात आला. त्यानंतर संचालकांनी सभेचे प्रास्ताविक केले.

३) समन्वयक डॉ. कविता साळुंके यांनी उपस्थितांना स्वयं अध्ययन साहित्य लेखन, लेखन फॉर्मेट, लेखन शैली, लेखनातील भाषा इ. संदर्भात व्याख्यान दिले. त्यानंतर लेखकांना लेखनासाठी घटकांचे वाटप करण्यात आले. ते पुढीलप्रमाणे –

घटक क्र. १ वाचन आणि वाचनाची तंत्रे

मुद्दा क्र. १.१,	-	श्री. गणेश चव्हाण
मुद्दा क्र. १.२	-	श्री. प्रवीण काळे आणि श्रीमती. कल्पना साळुंके

घटक क्र. २ वाचन प्रक्रिया

मुद्दा क्र. २.१
मुद्दा क्र. २.२
मुद्दा क्र. २.३
मुद्दा क्र. २.४
मुद्दा क्र. २.५
मुद्दा क्र. २.६

डॉ. बी. एस. वाळके आणि श्रीमती. विसपुते डी.

घटक क्र. ३ वैशिष्ट्यपूर्ण आशय आणि वाचन

मुद्दा क्र. ३.१
मुद्दा क्र. ३.२
मुद्दा क्र. ३.३

डॉ. मीना कुटे आणि डॉ. महेश कोलतमे

४) त्यानंतर प्रत्येक गटात घटकासंदर्भात त्या घटकाच्या लेखनाचे मुद्दे - उपमुद्दे यावर चर्चा करण्यात आली ते पुढीलप्रमाणे उद्दिष्ट्ये :

हा घटक अभ्यासल्यानंतर आपण पुढील गोष्टी करू शकाल.

- १) मानवी जीवनातील वाचनाचे महत्व स्पष्ट करता येईल.
- २) वाचनाचे विविध क्षेत्रातील फायदे सांगता येतील.
- ३) पुस्तकाचे मुख्यपृष्ठ व मलपृष्ठ यावरील चित्र, माहिती व आशय यांचे अर्थनिर्वचन करता येईल.
- ४) विविध पुस्तके व वृत्तपत्र यातील मदितीचे अर्थनिर्वचन करता येईल.
- ५) वाचनाची विविध तंत्रे सांगता येतील.
- ६) वाचनाच्या विविध तंत्रांची तुलना करता येईल.
- ७) वाचन म्हणजे काय हे सांगू शकाल.
- ८) आशयातील ठळक, महत्वाचे मुद्दे अधोरेखित करता येतील.
- ९) आशयाच्या वैशिष्ट्यानुसार विविधपैलूंचे स्पष्टीकरण करता येईल.
- १०) प्रकट वाचनाचे विविध पैलू, बारकावेसांगता येतील.
- ११) वाचनाचा वैविध्यपूर्ण आशय ओळखता येईल
- १२) वाचनासाठी वैविध्यपूर्ण आशयाची निवड करता येईल
- १३) जीवनाशी निगडित विविध साहित्याची निवड करता येईल.
- १४) वाचन केलेल्या आशयाच्या अर्थनिर्मितीसाठीच्या कार्यनिती सांगता येतील.
- १५) वाचन केलेल्या आशयाच्या अर्थनिर्मितीसाठी उपयुक्त कार्यनितीचा वापर करता येईल.
- १६) वाचलेल्या ज्ञानाची स्वतः अनुभवाशी सांगड घालता येईल
- १७) वाचलेल्या ज्ञानाची स्वतःच्या पुर्वज्ञानाशी तुलना करतायेईल.

घटक : १ वाचन आणि वाचन तंत्रे

१.१) वाचनाची आवड निर्मिती

१.२) वाचन तंत्रे

घटक २ वाचन प्रक्रिया

२.१) अर्थ निर्मिती प्रक्रिया

अर्थ, निर्मिती प्रक्रिया, निर्मिती प्रक्रियेचे घटक

२.२) आशयातील अनावश्यक बाबी

आशयातील आवश्यक व अनावश्यक बाबी, आवश्यक बाबीवर लक्ष केंद्रीकरण, अनावश्यक बाबी विषयी दक्षता

२.३) संदर्भानुसार अर्थ

संदर्भ समजणे (प्रक्रिया), विविध अर्थ (संदर्भासाठी योग्य अर्थ)

२.४) आशयाची पुनर्रचना

आशयआकलन, आशय पुनर्रचनेची आवश्यकता, पुनर्रचना

२.५) अर्थ निर्मितीचा अंदाज

संदर्भा संदर्भात वाक्यांचा विचार, शब्द, व्याख्या, इ. चा अर्थ व संदर्भाचा संबंध, संदर्भानुसार अर्थाचा शोध

२.६) पूर्वानुमान करणे

पूर्वानुमानाचा अर्थ, पूर्वानुमानाची प्रक्रिया, पूर्वानुमानाचे फायदे

घटक ३ वैशिष्टपूर्ण आशय आणि वाचन

३.१) वैविध्यपूर्ण आशय

शब्दिक, चित्रात्मक, संख्यात्मक, आलेखात्मक, आकृत्यात्मक

३.२) जीवनाशी निगडित विविध साहित्याचे वाचन.

उदा. खेळ, मनोरंजन, निवेदनात्मक, मानसशास्त्रीय, सामाजिक व सांस्कृतिक, वृत्तपत्रीय, साहित्यिक, संकल्पनात्मक ऐतिहासिक कार्य, धोरण निर्णय, वैज्ञानिक, शैक्षणिक, प्रकटीकरणात्मक, आत्मकथनात्मकक्षेत्रभेदी अहवाल.

३.३) वाचन केलेल्या आशयाच्या अर्थनिर्मितीसाठीच्या कार्यनिती, वाचलेल्या ज्ञानाची तुलना स्वतःचे ज्ञानव अनुभवाशी सांगड घालणे. (विमर्षण, विश्लेषण, सारांश लेखन, चर्चा, संदर्भीकरण)

५) लेखकांनी आपले लेखन ऑक्टोबर २०१७ अखेर पर्यंत पूर्ण करावे लेखकांची ऑक्टोबर २०१७ अखेर पुन्हा बैठक आयोजित करण्यात येईल असे सूचित करण्यात आले.

६) शेवटी उपस्थितांचे आभार व प्रशासकीय पूर्तता करून बैठक संपल्याचे घोषित करण्यात आले.

डॉ. कविता साळुंके

बी. एड. समन्वयक,

प्र. संचालक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा